

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

УДК: 72:7.034(477.83-25)“16”

МАНЬЕРИСТИЧНІ МОТИВИ В АРХІТЕКТУРІ ЛЬВОВА XVII століття

Тарас ОТКОВИЧ

*Львівська філія Національного науково-дослідного
реставраційного центру України
вул. Лесі Українки 10, Львів, Україна, 79007
тел.: 0322358761, факс: 0322358761, e-mai: lfnndrcu@gmail.com*

Досліджено маньєристичні мотиви у архітектурі Львова XVII століття. Розглянуто приклади використання загальних принципів та декору маньєристичної стилістики на окремих архітектурних пам'ятках Львова. Висвітлено появу стилю маньєризм у культурно-мистецькому житті України та Львова зокрема. Окрім того коротко розглянуто історію та сучасний стан вивчення стилю маньєризм в українському мистецтвознавстві.

Ключові слова: маньєризм, архітектура Львова, “окутєвий” орнамент, маскарони, каплиця Боїмів, каплиця Кампіанів, бернардинський костел у Львові, королівський арсенал, львівський єзуїтський костел, Ян Пфістер, Амброзій Прихильний, Біблія Піскатора.

Маньєризм (від італійського *maniera* – прийом, манера) є одним із інтернаціональних стилів, який набув широкого розповсюдження у Європі в XVI–XVII століттях. Виникнувши в Італії у першій половині XVI століття (орієнтовно в 1520-х роках) на основі ренесансу, маньєристичний стиль швидко розповсюдився по усій Європі, створюючи в кожному регіоні свої специфічні особливості (школа Фонтенбло у Франції, Антверпенські маньєристи у Фландрії, “Рудольфінці” в Чехії і т. д.). На межі XVI–XVII століть маньєризм поступово переходить у стиль бароко, проте в багатьох країнах (Франція, Голландія, Німеччина, держави Східної Європи) маньєризм ще декілька десятиліть співіснував з бароко.

Не стала винятком і Україна, куди маньєристичний стиль прийшов з Польщі орієнтовно наприкінці XVI–початку XVII століття, тобто з достатньо великим запізненням порівняно з країнами Західної Європи. Значного поширення він набув пізніше як в Україні, так і Білорусії, а ще пізніше (у середині – другій половині XVII століття) в Росії під загальною та достатньо умовною назвою “Наришкінське бароко”, або просто “Наришкінський стиль” [3]. Цікаво, що стиль маньєризму прийшов у Росію через Польщу та Литву саме з України та Білорусі [20], доповнивши його національними впливами і колоритом.

Отже, яскраві маньєристичні елементи в українському мистецтві не є якимось випадковим чи винятковим явищем, оскільки стиль маньєризму був широко знаний

в Україні на цей час, і практично присутній у всіх напрямках мистецтва (архітектура, живопис, скульптура, декоративне різьблення, книжкова графіка). Варто зазначити, що маньєризм поширився на цій великій території Східної Європи зазвичай у північно-європейському варіанті: нідерландському та німецькому.

Термін “маньєризм” у радянській мистецтвознавчій науці мав вкрай негативний відтінок, його подавали, лише як занепадницький “антигуманістичний” стиль, стиль “католицької реакції”, “контрреформації” і т. п. Апофеозом критики маньєризму в радянському мистецтвознавстві можна вважати велику вступну статтю, авторства В. Гращенкова [5, с. 5–49] до радянського видання монографії відомого австрійського мистецтвознавця Отто Бенеша “Искусство северного возрождения, его связь с современными духовными и интеллектуальными движениями” [2].

Відповідно і саме явище стилю маньєризму замовчували, а його приклади в мистецтві просто ігнорували, відносячи їх або до пізнього ренесансу, або раннього бароко. Такий самий підхід зрозуміло сповідувало і українське мистецтвознавство цього часу, тобто стиль маньєризму як явище просто “зник”. Це помітно, наприклад, у визначенні таких яскравих маньєристичних будівель Львова, як каплиця Боїмів та бернардинський костел, які відносили або до ренесансу, або до бароко.

Лише у 1980-х роках мова про маньєризм почала з'являтися на сторінках видань та наукових статей радянських мистецтвознавців, і відбулася його своєрідна, хоча і неповна реабілітація. В українській мистецтвознавчій науці винятком може бути тільки праця В. Овсійчука “Українське мистецтво другої половини XVI–першої половини XVII ст.”, видана 1985 року, де стиль маньєризму був чи вперше висвітлений на прикладі українського мистецтва XVI–XVII століть [14], та частково В. Любченка “Львівська скульптура 16–17 ст.” видана 1981 року [12].

Значну цінність у процесі вивчення впливів маньєризму в українському мистецтві становлять роботи польських мистецтвознавців, як довоєнного періоду, так і після, оскільки навіть у часи соціалістичної Польщі в польському мистецтвознавстві не було такого “табу” на стиль маньєризм. Насамперед можна назвати дві монографії польського мистецтвознавця М. Гембаровича “Szkice z historii sztuki XVII w.” [35] та “Studia nad dziejami kultury artystycznej późnego Renesansu w Polsce” [36], в яких він, детально розглядаючи польське мистецтво XVI–XVII століть, заторкнув і тогочасне українське мистецтво. Також важливою працею є монографія Х. Козаковічової “Renesans i manieryzm w Polsce” [39], монументальна праця “Manieryzm i Barocco w Polsce” [41], дослідження М. Злата “Sztuka polska. Renesans i manieryzm” [37], в якому в окремому розділі розглянуто мистецтво Львова маньєристичного періоду, а також польський переклад англійського дослідника Джона Шермана “Manieryzm” [43; 44].

У радянському мистецтвознавстві можна назвати дослідницю Л. Тананаєву та її праці “Рудольфинцы: Пражский художественный центр на рубеже XVI–XVII вв.” [26], і “Некоторые концепции маньєризма и изучение искусства Восточной Европы конца XVI и XVII века” [27], де нарешті цей стиль було достатньо об'єктивно розглянуто.

Натомість у західноєвропейському мистецтвознавстві явище маньєризму було всебічно вивчене, і воно має чиленну бібліографію, починаючи з перших десятиліть XX століття: К. Н. Busse “Manierismus und Barockstil” [32], G. R. Hocke “Die Welt als Labyrinth. Manier und Manie in der europäischen Kunst” [38], M. Dvořák “Kunstgeschichte als Geistesgeschichte” [34], O. Benesch “The art of Northern Renaissance” [30], G. Briganti “La Maniera italiana” [31], J. Shearman “Mannerism”

[43], E. Burck “Vom römischen Manierismus. Von der Dichtung der frühen römischen Kaiserzeit. Wissenschaftliche Buchgesellschaft” [33], G. C. Argan “Storia dell’arte italiana” [28], F. Würtemberger “Der Manierismus. Der europäische Stil des sechzehnten Jahrhunderts” [45], A. Pinelli “La bella maniera” [42], R. Barilli “Maniera moderna e manierismo” [29] та багатьох інших авторів. На жаль усі ці роботи, окрім декількох праць О. Бенеша [2], М. Дворжака [6] та Дж. К. Аргана [1], не були перекладені, тому увесь цей масив інформації фактично є малодоступним для наукової роботи.

На превеликий жаль у сучасному українському мистецтвознавстві попри зникнення ідеологічних перепон явище маньєризму в українському мистецтві фактично не досліджують, відсутні будь-які серйозні дослідження, існує тільки невелика кількість статей про різні аспекти маньєризму в українському мистецтві [15; 16; 17; 21; 22; 23; 24], найбільш значною з яких є стаття відомого українського мистецтвознавця Л. Міляєвої “Переддень бароко” [13], де автор розглянула приклади маньєризму в українському мистецтві XVII століття. Треба сказати, що явище маньєризму детально висвітлене в дисертації Ю. В. Романенкової на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства, “Маньєризм у художній культурі Європи кін. XV–I пол. XVII ст.: тенденції стильової трансформації” [18], проте ця робота стосується тільки мистецтва Західної Європи (Італії, Франції, Нідерландів, Німеччини, Іспанії та Англії), а значний культурний масив на великій території Східної Європи (насамперед України Польщі, Литви, Білорусі та Росії) не є висвітленими, попри те, що тут створено багато справжніх неповторних шедеврів мистецтва, у стилі маньєризму.

У цій статті, попри існування маньєристичних елементів у архітектурі багатьох населених пунктів Західної України (Жовква, Бережани, Рогатин, Золочів, замки у селах Свірж, Олесько, Підгірці, Старе Село та інших) розглянуто елементи маньєристичного декору в архітектурі саме Львова XVII століття. Така локалізація дослідження не є випадковою, адже Львів у цей час (XVI–XVII століття) був центром культурного, суспільно-політичного та економічного життя тогочасної України, і відповідно саме тут збереглося найбільше унікальних пам’яток мистецтва, особливо створених у стилі маньєризму. Для прикладу, населення Києва в другій половині XVI століття становило лише близько 10–12 тис. осіб [11, с. 85, 272]. Київ фактично був прикордонним містом Речі Посполитої, слабко розвинутим економічно – на периферії суспільно-політичного життя держави [7, с. 9]. Тому, очевидно, що стиль маньєризму на території Східної України майже не розвинувся або найімовірніше пам’ятки цього стилю не збереглися, оскільки вони були знищені постійними війнами (численні татарські напади, польсько-турецькі, польсько-українські, та польсько-російські війни), які проходили на цій території впродовж XVII століття та численними пожежами. Також варто зазначити, що на території Придніпрянщини, Поділля, Волині в цей період міста будували здебільшого із дерева, тому вони часто потерпали від пожеж [14, с. 30]. Дерев’яними переважно були споруди Києва (за винятком деяких старих кам’яних будівель, які збереглися із часу Київської Русі) [14, с. 30]. Отже, існують лише поодинокі свідчення існування маньєристичного стилю в мистецтві Центральної та Східної України. Це насамперед, церква Св. Іллі в родинному селі Богдана Хмельницького Суботові на Черкащині (фасад церкви виконаний у характерній маньєристичній формі), яка збереглася до наших часів, малюнок А. Вестерфельда 1651 року зі зображенням собору Св. Софії в Києві у переробленому в стилістиці маньєризму вигляді, що очевидно ініціював митрополит

П. Могила [13], та мідна модель іконостасу із Успенського собору Києво-Печерської Лаври, в якій наявні яскраві ознаки маньєристичної стилістики в декоративному різьбленні [8, с. 31].

Окрім того, у Львові з огляду на таку трагічну подію, як велика пожежа 1527 року, яка майже повністю знищила місто [9, с. 135–136], чітко простежується ренесансно-маньєристична архітектурна традиція, яка і є фактично стилем нового, відновленого Львова, адже готичний Львів (як і залишки романського давньоруського міста) майже повністю зник у вогні, тому ця ренесансно-маньєристична стилістика є у місті особливо виразною. Проте треба сказати, що маньєристичні елементи в архітектурі Львова прослідковуються тільки із кінця XVI–початку XVII століття, утворюючи своєрідну стильову “білу пляму” в архітектурі Львова, яка хронологічно сягає періоду відбудови міста після пожежі 1527 року, та – кінця XVI століття – найбільш ранніми ренесансними будівлями, які збереглися до нашого часу. Таку ситуацію, можливо пояснює ще одна велика пожежа у місті – 1571 року, коли, як зазначено у “Хроніці міста Львова” Д. Зубрицького: “... знищила Жидівську, Худобну, Руську вулиці, третю частину міста, частину вулиці Вірменської, а також щойно висвячену міську церкву, в усій східній частині міста залишилося лише Домініканський костел і монастир” [9, с. 175]. Ймовірно вагомим свідченням про архітектуру Львова цього періоду можуть міститися у відомих нотатках гданського купця та мандрівника Мартіна Груневега, який, живучи у Львові в 1585–1602 роках, детально описав місто, його архітектуру, а також виконав численні замальовки та схеми львівських будівель¹. Проте ця праця ще не перекладена українською мовою, опубліковані тільки її окремі уривки [10, с. 132–153].

Варто зазначити, таку цікаву особливість в архітектурі Львова, як використання ренесансових та маньєристичних елементів у сакральній архітектурі, залежно від їхньої конфесійності. Зокрема, католицькі храми цього періоду збудовані або оформлені винятково у маньєристичному стилі, натомість православні храми оформлені у ренесансовій традиції. Це ми спостерігаємо насамперед у ансамблі Руської вулиці – церкві Успіння Богородиці, каплиці Трьох Святителів та вежі-дзвіниці Корнякта, які будучи побудованими наприкінці XVI–першій половині XVII століття, періоду розквіту стилю маньєризму на території України (та Львова зокрема), містять у собі майже винятково ренесансові риси. Однак до деякої міри курйозним є те, що у внутрішньому оформленні цих храмів (насамперед іконостасів) широко використано різьблений декор, саме маньєристичного характеру (іконостаси із Успенської та П’ятницької церков) [17]. Також значною мірою стилістика маньєризму помітна і в іконописі цих іконостасів (очевидно тут помітні впливи західноєвропейських гравюр із Біблій Г. де Йоде та М. Піскатора).

Коротко розглянемо найвиразніші зразки маньєристичної архітектури та декору в пам’ятках Львова: каплиця Боїмів, каплиця Кампіанів, костел бернардинського монастиря², Королівський арсенал і частково монастир бенедиктинок та костел єзуїтів. Також окремі елементи маньєристичного декору бачимо і на деяких будинках на Площі Ринок.

Насамперед назвемо оформлення головного фасаду каплиці Боїмів (збудована в 1609–1615 роках можливо Андреасом Бемером, різьблене оформлення виконане

¹ Щоденник, що описує його подорожі, написаний німецькою мовою, містить 971 аркуші великого формату. Він зберігається у науковій Гданській бібліотеці Польської академії наук.

² Тепер церква Св. Андрія УГКЦ.

майстернею Яна Шольца) – унікальної споруди, яка фактично не має аналогів у Європі – це суцільна стіна білокам'яного різьблення, яке майже повністю покриває головний фасад каплиці. Основним мотивом оформлення є зображення теми Страстей Христових у третьому ярусі (постановка сцен запозичена у Біблії Г. де Йоде [14, с. 90]); зображення апостолів Петра і Павла та восьми пророків (Соломон, Давид, Ісайя, Даниїл, Єремія, Захарія, Міха, Осайя) у другому ярусі, проте поза тими зображеннями увесь вільний простір заповнений щільним вигадливим орнаментом (тут відчутно типову для маньєризму “боязнь пустоти”) із яскравими маньєристичними елементами, насамперед, так званого “окуттевого” орнаменту. Також у оформленні каплиці наявні найрізноманітніші маскарони зі зображенням гротескних людських голів та лев'ячих морд, розетки, зображення херувимів, елементи рустованого орнаменту і т. д. Надзвичайно цікавим орнаментом покриті колони у другому ярусі, які оточують фігури Св. Павла та Св. Петра – в цій вигадливо-переплетеній та повністю абстрактизованій, місцями асиметричній орнаментиці, яка суцільно покриває колони, можна помітити впливи кельтського переплетеного орнаменту. Окремо треба згадати сидячу скульптуру Христа Скорботного, яка завершує купол каплиці – унікальний приклад такого зображення в архітектурі України.

На відміну від каплиці Боїмів, фасад каплиці Кампіанів (1584–1629 роки, архітектори Павло Римлянин, Андреас Бемер) є значно скромніше прикрашений, її декор лаконічний та наближений до ренесансних канонів – чітко розділений на три яруси: рустований цоколь, середня частина та аттик, які поділені рустованими пілястрами на три частини. У середньому ярусі, в нішах розміщені три великі різьблені із каменю рельєфи зі зображенням сюжетів Страстей Христових: “Покладення до гробу”, “Воскресіння” та “Явлення Христа Марії-Магдалині” (ще одна назва сюжету “Ісус-садівник”), під якими подано епітафійні написи [25, с. 152–159] в рельєфних орнаментальних картушах. В аттику, який відділений від центральної частини доричним фризом, із розетками та лев'ячими головами в метопах розміщені три рельєфні символічні зображення овальної форми: худий пес на саркофазі, орел на поховальній урні та орел з розкритими крилами на саркофазі із написами символічного змісту частково взяті із твору “Фасти” (Римський календар, лат. *Fasti*) давньоримського поета Публія Овідія Назона [25, с. 148–150] – унікальний приклад у сакральному мистецтві Львова цього часу. Тут елементи маньєристичного стилю чітко помітні, саме у розвиненій орнаментиці великих картушів із епітафійними написами під рельєфними зображеннями Страстей Христових (окуттевий орнамент, лев'ячий маскарон, стилізовані рослинні мотиви і т. д.). Самі рельєфи, які виконав можливо Ян Пфістер [12, с. 146, 154–157; 19, с. 108] або Андреас Бемер [14, с. 90], також містять у собі маньєристичні впливи, навіяні очевидно гравюрами із Біблії Г. де Йоде та М. Піскатора [19, с. 107–108].

Королівський арсенал (1639–1646 роки, проект інженера-фортифікатора П. Гродзіцького) є також достатньо просто оформленим, проте саме у фігурному щиті південного фасаду, спостерігають маньєристичні впливи. Найцікавішим у цій будівлі, є різьблений білокам'яний портал бокового входу в арсенал з південного боку, на якому колись розміщувалася відома металева фігура Архангела Михаїла, який убиває диявола (тепер зберігається в Музеї-арсеналі – філіалі Львівського історичного музею). Саме цей портал із рустованими масивними пілястрами, характерними волотами на антаблементі, та доричним фризом із зображенням елементів античної

військової амуніції в метопах є яскравим прикладом маньєристичного декору в архітектурі.

Оформлення костелу Всіх Святих монастиря бенедиктинок (споруджувався в 1593–1628 роках за проектом Павла Римлянина) є скромним, увагу привертає лише фігурно-орнаментальний аттик на завершенні дзвіниці, із характерними мотивами маньєристичної стилістики.

Найцікавішим є колишній костел Св. Апостола Андрія бернардинського монастиря (1600–1630 роки, архітектори Павло Римлянин, Амброзій Прихильний, Андреас Бемер, та можливо Бернард Авелід) – споруда збудована та оздоблена в маньєристичному стилі, саме в сілезькій інтерпретації північно-європейського (нідерландського) варіанту маньєризму [14, с. 59]. Найбільш виразним є фігурний щит-фронтон маньєристичної форми на фасаді храму, який завершує центральний неф, подібні фігурні завершення розміщені і на бокових нефах костелу (на цих фронтоніах у круглих картушах зображені родинні герби Мнішеків та Жолкевських – фундаторів спорудження храму). На цих щитах наявні вже раніше згаданий “окуттєвий” орнамент – стилізований, та значною мірою абстрактивований. На фасаді костелу розміщено понад 20 скульптур, що робить його найбільш оздобленим ззовні храмом у Львові. У трьох великих нішах другого ярусу фасаду розміщені центральна скульптура Мадонни, обабіч скульптурні зображення апостолів Петра та Андрія. На фігурному щиті третього ярусу у центральній великій ніші скульптурне зображення Ісуса Христа, збоку від нього в круглих картушах, оточених “окуттєвим” орнаментом, наявні різьблені герби Польщі (орел) та Литви (вершник з піднятим мечем). Завершує фронтон зображення Бога-Отця і Святого Духа у круглому картуші, розміщеному над скульптурою Ісуса Христа. Окрім того, численні скульптури бернардинських святих розміщені на уступах фронтонів та вздовж даху бічного нефа храму. Авторами усіх скульптур є майстри осередку Андреаса Бемера [12, с. 106; 14, с. 94], хоча існувало припущення про їхнє авторство Яна Пфістера [40, с. 62], або їхнє спільне виконання [36, с. 244–246].

Цікавими є маньєристичні елементи в оформленні колишнього костелу Св. Апостолів Петра і Павла отців-єзуїтів у Львові (1610–1630 роки архітектори Себастьян Ламхіус та Джакопо Бріано), а саме – орнаментоване різьблення навколо великих вікон головного та частково бічного фасаду храму, де також наявний “окуттєвий” орнамент, проте значно абстрактніший. Деякі елементи цього орнаменту нагадують такі ж абстрактивовані орнаменти цивілізацій Південної та Центральної Америки (ацтеків, майя, інків).

Елементи маньєристичного декору в скромнішому, та менш виразному вигляді наявні і на деяких будинках на площі Ринок – найвиразніше ці елементи наявні на будинку № 28 (збудований на початку XVII століття), це різьблені фронтони над вхідними дверима та вікном із елементами “окуттєвого” орнаменту, на Палаці Бандінееллі (будинок № 2, кінець XVI століття); Палаці Корняктив (будинок № 6, збудований в 1580 році П. Барбоном та П. Римлянином), так званій “Чорній кам’яниці” (будинок № 4, 1588–1589 роки, П. Барбон та П. Римлянин), будинку Шольц-Вольфовичів (будинок № 23, 1570-ті роки), так званій “Кам’яниці Домбровського” (будинок № 21, перша половина XVII століття) – у цих будинках наявні маньєристичні елементи в оформленні різьблених фронтонів вхідних дверей та вікон, використання гротескних маскаронів, херувимів, і т. д., а також фігурно-орнаментальні аттики із мотивами маньєристичної стилістики на завершеннях будинків.

Отже, присутність маньєристичного стилю в архітектурі Львова XVII століття (як у вигляді елементів оформлення будівель, так і архітектурне вирішення самих будівель) є значною, і поки що недостатньо вивченою та класифікованою. Цю статтю, можна вважати невеликим своєрідним вступом – ознайомленням із тематикою маньєризму у львівському мистецтві (насамперед в архітектурі) та й усієї Західної України зокрема, потребує подальшого широкого опрацювання та вивчення.

Список використаної літератури

1. *Арган Дж. К.* История итальянского искусства: В 2 Т. / Дж. К. Арган / [перевод с итальянского]. – М. : Радуга, 1990.
2. *Бенеш О.* Искусство северного возрождения, его связь с современными духовными и интеллектуальными движениями / Отто Бенеш. – М. : Искусство, 1973.
3. *Бусева-Давыдова И. Л.* О концепциях стиля русского искусства XVII века в отечественном искусствознании [Электронный ресурс] / И. Л. Бусева-Давыдова // Электронная научная библиотека по истории древнерусской архитектуры. – Режим доступа: <http://www.rusarch.ru/buseva2.htm>.
4. *Вуйцик В. С.* Зустріч зі Львовом. Путівник / В. С. Вуйцик, Р. М. Липка. – Львів : Каменяр, 1987.
5. *Гращенко В.* Книга О. Бенеша и проблемы Северного Возрождения / В. Н. Гращенко // Искусство северного возрождения, его связь с современными духовными и интеллектуальными движениями. – М. : Искусство, 1973. – С. 5–50.
6. *Дворжак М.* История искусства как история духа / Макс Дворжак. – СПб. : Мир искусств, 2001.
7. *Довбищенко О.* Унійна церква на Київщині кінця XVI – першої третини XVII ст. (суспільно-релігійний аспект) О. Довбищенко // Архів Української церкви. – Львів : Свічадо, 2011. – (Серія 1. Дослідження. Випуск 1. Історія Унії на Київщині 1596 – 1839 рр.)
8. *Драган М.* Українська декоративна різьба XVI–XVIII ст. / Михайло Драган ; АН УРСР, Ін-т мистецтвознав., фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського ; [відп. ред. В. І. Свенціцька]. – К. : “Наукова думка”, 1970.
9. *Зубрицький Д.* Хроніка міста Львова / Денис Зубрицький. – [Переклад з польської мови Івана Сварника, науковий коментар Мирона Капралія; Видання друге, виправлене і доповнене]. – Львів : Центр Європи, 2006.
10. *Ісасвич Я.* Україна давня і нова. Народ. Релігія, культура / Ярослав Ісасвич // Найдавніший історичний опис Львова. – Львів, 1996. – С. 132–153.
11. *История Киева: в 3 т. / [творческий коллектив под редакцией Ю. Кондуфора].* – К. : Наукова думка, 1982–84. – Т. 1. – 1982. – С. 85, 272.
12. *Любченко В. Ф.* Львівська скульптура 16–17 ст. / В. Ф. Любченко – К. : Наукова думка 1981.
13. *Міляєва Л.* Передень бароко / Людмила Міляєва // Мистецтвознавство України. – К., 2000. – Вип. 1. – С. 27–48.
14. *Овсійчук В.* Українське мистецтво другої половини XVI–першої половини XVII ст. / В. Овсійчук. – К : Наукова думка, 1985.
15. *Откович Т.* Католицькі, західноєвропейські елементи іконографії в творах Йова Кондзелевича та питання його конфесійності / Тарас Откович // Матеріали наукової конференції. Том 2. – Львів. Інститут релігієзнавства – філія Львівського

музею історії релігії. Львівське відділення інституту української археолографії. Історія Релігії в Україні, 2006.

16. *Откович Т.* Декоративне різьблення іконостаса з церкви Воздвиження Чесного Хреста з монастиря Скит Манявський (Богородчанський іконостас). Проблема стилю / Тарас Откович // Вісник Львівського університету. Серія: мистецтвознавство. – Львів, 2009. Випуск 9. – С. 173–182.

17. *Откович Т.* Елементи маньєристичного стилю в різьбленні українських іконостасів XVII ст. / Тарас Откович // Апологет. матеріали V міжнародної наукова конференція [Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво], Львів. 23–24 листопада 2012 р. Львівська православна богословська академія. – Львів, 2012. – С. 150–154.

18. *Романенкова Ю. В.* Маньєризм у художній культурі Європи кін. XV–I пол. XVII ст.: Тенденції стильової трансформації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора мистецтвознавства / Юлія Вікторівна Романенкова ; Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. – Київ, 2010. – 38 с.

19. *Свенціцька В.* Іван Руткович та становлення реалізму в українському малярстві / В. І. Свенціцька. – К. : Мистецтво, 1966.

20. *Седов В.* Стиль Вечного мира, или Польский ренессанс в Москве (XII–XIV) [Электронный ресурс] / Владимир Седов // Проект классика. – Режим доступа: http://www.projectclassica.ru/school/12_2004/school2004_12_01a.htm.

21. *Скоп П.* Мистецькі стилі в пластиці Богородчанського іконостасу / Петро Скоп // Волинська ікона: питання історії вивчення, дослідження та реставрації : доп. та матеріали IV наук. конф. 17–18 груд. 1997 р. Луцьк. / Волин. краєзн. музей, Музей Волин. ікони. – Луцьк : [б. в.], 1997. – С. 31–34.

22. *Скоп П.* Стилістичні особливості декоративної пластики в інтерерах церков св. Юра та Воздвиження в Дрогобичі / Петро Скоп // Дрогобицькі храми Воздвиження і святого Юра у дослідженнях. – Дрогобич, 1998. – С. 87–95

23. *Скоп П.* Впливи європейського стилю маньєризм на творчість українських митців XVII ст. / Петро Скоп // Бюлетень Львівського філіалу Національного науково-дослідного реставраційного центру України. – Львів, 2006. – № 2 (8). – С. 22–27.

24. *Скоп П.* Традиції європейського стилю маньєризм у живописі Йова Кондзелевича, на прикладі іконостаса церкви Воздвиження Чесного Хреста з монастиря Скит Манявський / Петро Скоп // Бюлетень Львівського філіалу Національного науково-дослідного реставраційного центру України. – Львів, 2006. – № 1 (7). – С. 107–109.

25. *Содомора А.* ANNO DOMINI. Латинські написи Львова / Андрій Содомора, Маркіян Домровський, Андрій Кісь. – Львів : Піраміда, 2008.

26. *Тананаєва Л. И.* Рудольфинцы : Пражский художественный центр на рубеже XVI–XVII вв. / Л. И. Тананаева. – М.: Наука. – 1996.

27. *Тананаєва Л. И.* Некоторые концепции маньєризма и изучение искусства Восточной Европы конца XVI и XVII века / Л. И. Тананаева // Советское искусствознание. – М. : 1987. – Вып. 22. – С. 123–167.

28. *Argan G. C.* Storia dell'arte italiana / Giulio Carlo Argan. – Sansoni, 1970.

29. *Barilli R.* Maniera moderna e manierismo / R. Barilli. – Milano, 2004.

30. *Benesch O.* The art of Northern Renaissance / Otto Benesch // The Art of the Renaissance in Northern Europe. Its Relation to the Contemporary Spiritual and Intellectual Movements. – New York, 1965.

31. *Briganti G.* La Maniera italiana / G. Briganti. – Roma, 1961.
32. *Busse K. H.* Manierismus und Barockstil / K. H. Busse. – Leipzig, 1911.
33. *Burck E.* Vom römischen Manierismus. Von der Dichtung der frühen römischen Kaiserzeit. Wissenschaftliche Buchgesellschaft / Erich Burck. – Darmstadt, 1971
34. *Dvořák M.* Kunstgeschichte als Geistesgeschichte / Max Dvořák. – München – 1924.
35. *Gebarowicz M.* Szkice z historii sztuki XVII w. / Mieczyslaw Gebarowicz. – Toruń, 1966.
36. *Gebarowicz M.* Studia nad dziejami kultury artystycznej późnego Renesansu w Polsce / Mieczyslaw Gebarowicz. – Toruń, 1962.
37. *Zlat M.* “Sztuka polska. Renesans i manieryzm” / Mieczyslaw Zlat. – Warszawa, 2008.
38. *Hocke G. R.* Die Welt als Labyrinth. Manier und Manie in der europäischen Kunst / G. R. Hocke. – Hamburg, 1957–1959. – T. 1–2.
39. *Kozakiewiczowa H.* Renesans i manieryzm w Polsce / Helena Kozakiewiczowa. – Warszawa, 1978.
40. *Łoziński W.* Sztuka Lwowska w XVI–XVII wieku / W. Łoziński. – Lwow, 1887.
41. Manieryzm i Barocco w Polsce Malarstwo polskie. Manieryzm. Barok / [Wstęp M. Walicki i W. Tomkiewicz, katalog A. Ryszkiewicz]. – Warszawa, 1971.
42. *Pinelli A.* La bella maniera / A. Pinelli. – Torino, 1993.
43. *Shearman J.* Mannerism / J. Shearman – Harmondsworth, 1967.
44. *Shearman J.* Manieryzm / J. Shearman. – Warszawa, 1970.
45. *Würtenberger F.* Der Manierismus. Der europäische Stil des sechzehnten Jahrhunderts / F. Würtenberger – Wien, 1979.

Стаття надійшла до редколегії 12.04.2013

Прийнята до друку 27.05.2013

Головний фасад каплиці Боїмів

Фрагмент різьбленого декору фасаду каплиці Боїмів (сцена розпінання Христа та зображення Ісуса Христа у іконографічному варіанті “Ессе homo” (Це людина))

Фрагмент різьбленого декору фасаду каплиці Боїмів
(із зображенням апостола Павла і пророка Осайї)

Фасад каплиці Кампанів

Різьблені картуші із епітафійними написами на фасаді каплиці Кампіанів

Фігурно-орнаментальний аттик на завершенні дзвіниці
монастиря бенедиктинок

Головний фасад Королівського арсеналу

Портал бокового входу в Королівський арсенал

Різьблені портали великих вікон головного фасаду костелу єзуїтів

Фрагмент різьбленого порталу вікон костелу єзуїтів

Завершення головного фасаду бернардинського костелу

Завершення бокових нефів бернардинського костелу

Різьблений портал входу будинку № 28 на Площі Ринок

Фронтон portalу на будинку № 28 на Площі Ринок

MOTIFS OF MANIERYSM IN THE ARCHITECTURE OF THE LVIV XVII century

Taras OTKOVYCH

*Lviv branch of the National research restoration Center of Ukraine
str. Ukrainian Lesya 10, Lviv Ukraine, 79007
tel.: 0322358761, fax: 0322358761, e-mai:lfndrcu@gmail.com*

The article is voted to research manyerystic motives in Lviv architecture XVII century. Examples of the use of general principles and decor manyerystic style to individual architectural monuments of the city. It is related Mannerism style appearance in the cultural life of Ukraine and Lviv in particular. Also briefly discussed the history and current state of the style Mannerism in the Ukrainian art.

Key words: Mannerism, the architecture of the Lviv, okuttyevyj ornament, maskarons, Boim Chapel, Chapel Kampians, Bernardine church of Lviv, Royal Arsenal, Lviv Jesuit Church, Jan Pfister, Ambrosij Pryhylnyj, Piscator Bible.

МАНЬЕРИСТИЧЕСКИЕ МОТИВЫ В АРХИТЕКТУРЕ ЛЬВОВА XVII века

Тарас ОТКОВИЧ

*Львовская филия Национального научно-исследовательского
реставрационного центра Украины
ул. Леси Українки 10, Львов, Украина, 79007
тел.: 0322358761, факс: 0322358761, e-mai:lfndrcu@gmail.com*

Исследовано маньеристические мотивы в архитектуре Львова XVII века. Рассмотрены примеры использования общих принципов и декора маньеристической стилистики на отдельных архитектурных памятниках Львова. Освещены появление стиля маньеризм в культурно-художественной жизни Украины и Львова в частности. Кроме того, кратко рассмотрена история и современное состояние изучения стиля маньеризм в украинском искусствоведении.

Ключевые слова: маньеризм, архитектура Львова, “окуттевий” орнамент, маскароны, часовня Боимов, часовня Кампианов, бернардинский костел во Львове, королевский арсенал, львовский иезуитский костел, Ян Пфистер, Амброзий Благосклонный, Библия Пискатора.